

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів
підприємства (на матеріалах ТОВ «Імперія жирів»)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕК-41
ЧЕРНЯК Катерина Ярославівна

(підпис)

Керівник:
К.е.н., доцент
Гордійчук Антоніна Іванівна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Доктор філософії (PhD), доцент
Гарант освітньої програми:
Косінський Петро Миколайович

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра економіки

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

« ___ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРНЯК Катерина Ярославівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства
(на матеріалах ТОВ «Імперія жирів»)

Керівник роботи: Гордійчук А.І.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «17» січня 2025 р. №27/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «14» червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи наукові монографії, наукові періодичні видання, посібники, підручники, нормативно-правові документи, статистичні звітність і внутрішня управлінська звітність ТзОВ «Імперія жирів», Інтернет-ресурси у вільному доступі та інші джерела.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ДОДАТКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Класифікація основних засобів

2. Показники ефективності використання основних засобів

3. Напрями покращення використання основних засобів

4. Основні техніко-економічні показники роботи ТОВ «Імперія жирів»

5. Динаміка забезпеченості підприємства основними засобами

6. Наявність, рух та структура основних засобів

7. Результати оцінки ефективності використання основних засобів підприємства

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>1 розділ</i>	<i>Гордійчук А.І.</i>		
<i>2 розділ</i>	<i>Гордійчук А.І.</i>		
<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>Гордійчук А.І.</i>		

7. Дата видачі завдання «30» вересня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 30.09.2024</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 31.10.2024</i>	
3.	<i>1 розділ</i>	<i>до 31.12.2024</i>	
4.	<i>2 розділ</i>	<i>до 15.04.2025</i>	
5.	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 20.05.2025</i>	
6.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.05.2025</i>	
7.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 27.05.2025</i>	
8.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 31.05.2025</i>	
9.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.06.2025</i>	
10.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 07.06.2025</i>	
11.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 14.06.2025</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (Черняк К.Я.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Гордійчук А.І.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

)

АНОТАЦІЯ

Черняк К.Я. Аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства (на матеріалах ТОВ «Імперія жирів»). – Кваліфікаційна робота бакалавра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 051 Економіка, освітня програма «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025.

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки ефективності використання основних на матеріалах ТЗОВ «Імперія жирів». Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів ТЗОВ «Імперія жирів». Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів на матеріалах ТЗОВ «Імперія жирів».

У першому розділі представлено теоретичні засади вивчення ефективності використання основних засобів підприємства, вивчено сутність поняття «основні засоби» підприємства та їх класифікацію; досліджено показники ефективності використання основних засобів підприємства; розглянуто шляхи підвищення ефективності використання основних засобів.

У другому розділі представлено аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів на ТОВ «Імперія жирів», представлено загальну характеристику та основні показники діяльності підприємства; проведено аналіз показників складу, динаміки, стану основних засобів підприємства; проведено факторний аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства.

Висновки та пропозиції містять обґрунтування заходів для підвищення ефективності використання основних засобів підприємства, а також положень стратегії підприємства у цій сфері.

Ключові слова: основні засоби, машини та обладнання, фондівдача, оновлення основних засобів, рентабельність основних виробничих фондів.

ANNOTATION

Cherniak K.Ya. Analysis and evaluation of the efficiency of the use of fixed assets (on materials of LLC "Imperiia zhyriv"). – Manuscript.

Qualification work of bachelor in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2025.

The purpose of the bachelor's qualification work is to analyse and evaluate the efficiency of use of fixed assets based on the materials of LLC "Imperiia zhyriv". The object of research is the process of analysis and evaluation of the efficiency of use of fixed assets of LLC "Imperiia zhyriv". The subject of the study is the theoretical, methodological and applied aspects of analysis and evaluation of the efficiency of use of fixed assets on the basis of materials of LLC "Imperiia zhyriv".

The first section presents the theoretical foundations of studying the efficiency of use of fixed assets of an enterprise, studies the essence of the concept of 'fixed assets' of an enterprise and their classification; examines the indicators of efficiency of use of fixed assets of an enterprise; considers ways to improve the efficiency of use of fixed assets.

The second section presents an analysis and evaluation of the efficiency of use of fixed assets at LLC "Imperiia zhyriv" provides a general description and key performance indicators of the enterprise; analyses the indicators of composition, dynamics, and condition of fixed assets of the enterprise; conducts a factor analysis and evaluates the efficiency of use of fixed assets of the enterprise.

The conclusions and suggestions contain substantiation of measures to improve the efficiency of use of fixed assets of the enterprise, as well as the provisions of the enterprise strategy in this area.

Keywords: fixed assets, machinery and equipment, capital productivity, renewal of fixed assets, profitability of fixed assets.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Сутність поняття «основні засоби» підприємства та їх класифікація	10
1.2. Показники ефективності використання основних засобів підприємства	14
1.3. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»	24
2.1. Загальна характеристика та основні показники діяльності підприємства	24
2.2. Аналіз показників складу, динаміки, стану основних засобів підприємства	28
2.3. Факторний аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства	37
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність використання основних засобів є одним із ключових факторів, що визначають конкурентоспроможність і фінансову стабільність будь-якого підприємства в сучасних економічних умовах. Основні засоби, як матеріальна база виробництва, безпосередньо впливають на обсяги випуску продукції, її собівартість, якість та, зрештою, на прибутковість діяльності. У контексті постійних технологічних змін, посилення конкуренції та зростання вимог до ресурсозбереження, питання оптимізації використання наявних основних засобів набуває особливої актуальності для підприємств різних галузей.

Раціональне управління основними засобами дозволяє не тільки підвищити продуктивність праці та фондівіддачу, але й знизити питомі витрати на виробництво, забезпечити оновлення технічної бази та адаптацію до ринкових викликів. Недостатня ефективність їх використання, навпаки, призводить до зростання амортизаційних відрахувань на одиницю продукції, зниження рентабельності та втрати ринкових позицій.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки ефективності використання основних на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів». Для її досягнення виникає необхідність вирішення таких завдань:

- вивчити сутність поняття «основні засоби» підприємства та їх класифікацію;
- дослідити показники ефективності використання основних засобів підприємства;
- розглянути шляхи підвищення ефективності використання основних засобів;
- представити загальну характеристика та основні показники діяльності підприємства;

- провести аналіз показників складу, динаміки, стану основних засобів підприємства;
- провести факторний аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства;
- обґрунтувати заходи для підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів ТзОВ «Імперія жирів».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти здійснення аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів».

Методи дослідження. При написанні даної кваліфікаційної роботи було використано ряд наукових підходів і методів: системний підхід – для обґрунтування методів визначення показників ефективності використання основних засобів; методи логічного узагальнення – для представлення загальної характеристика та основних показників діяльності підприємства; аналізу та синтезу – для проведення аналізу показників складу, динаміки, стану основних засобів підприємства; індукції, дедукції – при представленні сутності та вивчення основних засобів підприємства; табличний і графічний аналіз – при побудові різних типів таблиць та діаграм для аналізу і оцінки основних засобів підприємства; програмно-цільовий метод – при обґрунтуванні положень стратегії підвищення ефективності використання основних засобів підприємства; факторного економічного аналізу – при проведенні факторного аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали: наукові монографії, наукові періодичні видання, посібники, підручники, нормативно-правові документи, статистичні звітність і внутрішня управлінська звітність ТзОВ «Імперія жирів», Інтернет-ресурси у вільному доступі та інші джерела.

Практичне значення одержаних результатів. Методичні підходи до аналізу й оцінки ефективності використання основних засобів підприємства

можуть бути використані у практичній діяльності ТзОВ «Імперія жирів» та подібних підприємств галузі.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були апробовані під час участі на науково-практичному заході.

Публікації. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження були викладені в одних тезах доповідей обсягом 0,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 52 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 7 рисунків та 5 таблиць. Список використаних джерел складається з 39 найменувань і представлений на 5 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладених на 12 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поняття «основні засоби» підприємства та їх класифікація

Економічне зростання країни напряму залежить від того, наскільки ефективно підприємства використовують свої основні засоби. Адже саме від їхнього стану залежить обсяг виробництва, розмір прибутку та продуктивність праці.

Проте, нинішня система обліку основних засобів в Україні має певні недоліки, які заважають повноцінно задовольняти потреби управління. Постійні зміни у законодавстві та нормативних актах, що регулюють облік основних засобів (як бухгалтерський, так і податковий), призводять до неоднозначного тлумачення їхньої сутності. Це створює потребу в систематизації та узагальненні підходів до розуміння та відображення інформації про основні засоби.

На думку Завадського «основні засоби – це інструменти та обладнання, які підприємство використовує у виробництві протягом тривалого часу. Вони зберігають свою початкову форму, але поступово зношуються, а їхня вартість частинами переноситься на собівартість готової продукції» [16].

С. Гречко розглядає «основний засіб – необоротний актив, що призначений для господарської діяльності, тобто планується використовувати в господарській діяльності» [16].

З точки зору О.Кравченко «основні засоби – це матеріальні цінності, які підприємство використовує понад рік (або довший операційний цикл) для виробництва, надання послуг, здачі в оренду чи для адміністративних та соціальних потреб» [23].

В. Бредіхін вважає, що «основні засоби – це активи, що використовуються підприємством понад один рік (або кілька операційних циклів) для отримання прибутку. Вони зберігають свою фізичну форму, а їхня вартість поступово переноситься на собівартість нової продукції через амортизаційні відрахування»[3].

На жаль, українські нормативно-правові акти (з посиланнями, що регулюють бухгалтерський облік основних засобів, часто вносять плутанину, а не ясність. Це відбувається через те, що при визначенні критеріїв віднесення об'єкта до основних засобів акцент робиться на його призначенні. Водночас, податкове законодавство фокусується на іншому. А актив визнається основним засобом лише тоді, коли він використовується виключно у господарській діяльності платника податку.

На відміну від інших законодавчих актів, Господарський кодекс України використовує лише термін «основні фонди». Він визначає їх як «будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів».

Отже, основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство використовує у своїй діяльності (як виробничій, так і невиробничій) понад один рік або протягом одного операційного циклу. Їхня вартість поступово переноситься на вироблену продукцію через знос, а самі активи перевищують встановлений законодавством вартісний ліміт.

З переходом до ринкової економіки облік та аналіз господарської діяльності потребують глибокого вивчення, особливо це стосується використання основних засобів. Ці активи становлять значну частину майна підприємства і є ключовими для його функціонування.

Тому бухгалтерський облік повинен надавати керівництву якісну інформацію, необхідну для ефективного та раціонального використання основних засобів. Зрештою, саме обсяг основних засобів дає змогу оцінити розмір підприємства, його можливості та майбутні перспективи.

На думку Т. Галан «основні засоби – це матеріальні активи, які компанія використовує для виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду, а також для адміністративних або соціально-культурних потреб» [11].

Дефініція поняття «основні засоби» в економічній науці та нормативно-правовій базі характеризується певною варіативністю, що зумовлює методологічні виклики у їх однозначному трактуванні.

Класифікація основних засобів (рис.1.1) – це їх групування за різними ознаками, що дозволяє систематизувати інформацію про них для цілей обліку, аналізу, планування та управління.

За призначенням та роллю у виробничому процесі	• Виробничі основні засоби • Невиробничі основні засоби
За видами (згідно з НП(С)БО та податковим обліком)	• Земельні ділянки • Капітальні витрати на поліпшення земель • Будівлі, споруди та передавальні пристрої • Машини та обладнання • Транспортні засоби
За віком (ступенем зносу)	• Нові • Повністю зношені • Частково зношені
За характером участі у виробничому процесі	• Активні основні засоби • Пасивні основні засоби
За правом власності	• Власні основні засоби • Орендовані основні засоби
За ступенем використання (експлуатації)	• Діючі • Недіючі • На консервації • Тимчасово невикористовувані

Рис.1.1. Класифікація основних засобів
(побудовано автором за джерелом [6])

У сучасній економічній теорії та практиці основні засоби є однією з фундаментальних категорій, що відображає матеріальну основу виробничої

діяльності та функціонування будь-якого суб'єкта господарювання. Їх роль в забезпеченні економічного зростання, підвищенні продуктивності праці та формуванні конкурентоспроможності національного господарства є беззаперечною.

«Існуючі розбіжності у визначеннях, зокрема між бухгалтерським та податковим законодавством України, акцентують увагу на різних аспектах сутності основні засоби. Якщо бухгалтерський облік (згідно з НП(С)БО) схиляється до класифікації за призначенням та функціоналом, то податкове законодавство більше фокусується на критерії використання активу виключно у господарській діяльності платника податків. Ця неоднозначність породжує потребу у систематизації та уніфікації підходів до ідентифікації та обліку основних засобів для забезпечення достовірності інформації та ефективності управління» [14].

Основні засоби є невід'ємною та часто домінуючою складовою активів будь-якого підприємства. Їх обсяг і структура прямо корелюють з виробничим потенціалом суб'єкта господарювання, його технологічною оснащеністю та масштабами діяльності. Відтак, ефективне управління основними засобами стає ключовим фактором максимізації прибутковості, оптимізації витрат та забезпечення сталого розвитку.

Таким чином, у контексті ринкових відносин, глибоке економічне дослідження основних засобів, їх класифікації, оцінки, обліку та аналізу ефективності використання набуває особливої актуальності. Це дозволяє не лише забезпечити відповідність законодавчим вимогам, а й закласти міцну інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та забезпечення довгострокового успіху підприємства.

1.2. Показники ефективності використання основних засобів підприємства

Ефективність використання основних засобів є критично важливою для успішності будь-якого підприємства. Вона показує, наскільки раціонально компанія задіює свої матеріальні активи для досягнення виробничих та фінансових цілей. На рисунку 1.2 наведено показники ефективності використання основних засобів

Фондовіддача є одним із ключових показників ефективності використання основних засобів підприємства. Вона відображає, наскільки продуктивно використовуються основні засоби для генерації доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). По суті, цей показник показує, скільки гривень чистого доходу (виручки) припадає на кожен гривню середньорічної вартості основних засобів.

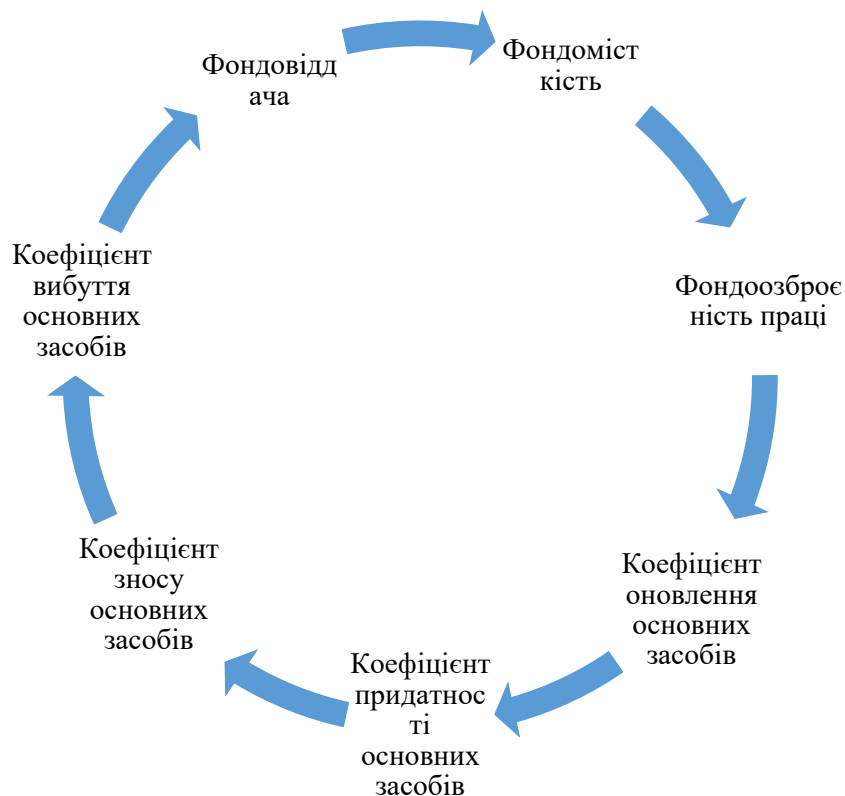

Рис.1.2. Показники ефективності використання основних засобів
(побудовано автором за джерелом (побудовано автором за джерелом [4]))

$$\Phi B = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічну вартість основних фондів}} \quad (1.1)$$

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції – це сума доходу, отримана підприємством від продажу товарів, робіт або послуг за певний період (як правило, рік), за вирахуванням непрямих податків (ПДВ, акцизний податок) та інших вирахувань.

Ще одним показником ефективного використання основних фондів є середньорічна вартість основних засобів розраховується для нівелювання впливу введення чи вибуття основних засобів протягом року.

Важливо зауважити, що фондвіддача може коливатися під впливом як операційних (зміна обсягів виробництва), так і інвестиційних рішень (капітальні вкладення в основні засоби). Тому її аналіз має бути комплексним, у взаємозв'язку з іншими показниками ефективності (наприклад, фондомісткість, продуктивність праці, рентабельність).

«Фондомісткість – це ключовий економічний показник, який характеризує ефективність використання основних засобів підприємства. Він є оберненим до фондвіддачі і показує, скільки гривень середньорічної вартості основних засобів припадає на кожну гривню чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Іншими словами, це показник, що відображає, наскільки «дорогим» є виробництво одиниці продукції (в грошовому вимірі) з точки зору основних засобів, які для цього використовуються» [7].

Фондомісткість розраховується за такою формулою:

$$\Phi M = \frac{\text{Чистий дохід (виручка від реалізації продукції)}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}} \quad (1.2)$$

Середньорічна вартість основних засобів – це середня вартість основних засобів за період (зазвичай рік), розрахована як середня арифметична між вартістю на початок і кінець періоду, або з урахуванням руху основних засобів

протягом періоду. Для розрахунку може використовуватися первісна або залишкова вартість. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції – це дохід підприємства від продажу продукції, товарів, робіт чи послуг за певний період, зменшений на суму непрямих податків (ПДВ, акциз) та інших вирахувань.

«Натомість фондоозброєність праці – це економічний показник, який відображає ступінь технічної оснащеності праці працівників підприємства. Він показує, яка вартість основних засобів припадає на одного середньооблікового працівника. Іншими словами, це міра капіталоінтенсивності виробництва, що демонструє, наскільки виробничий процес спирається на капітал (машини, обладнання) порівняно з живою працею» [21].

Чим вища фондоозброєність, тим більше капіталу (у вигляді основних засобів) використовується в розрахунку на одного працівника, що зазвичай свідчить про сучасніші технології та вищий рівень механізації та автоматизації.

Висока фондоозброєність може бути передумовою для досягнення високої продуктивності праці. Якщо працівник має доступ до сучасного, потужного обладнання, він здатен виробити більше продукції за одиницю часу.

Зростання фондоозброєності відображає інвестиції підприємства в модернізацію, автоматизацію та технічне переоснащення. Існує прямий зв'язок між фондоозброєністю та продуктивністю праці. Як правило, зі зростанням фондоозброєності зростає й продуктивність праці. Однак, цей зв'язок не завжди лінійний, і важливо, щоб зростання фондоозброєності було економічно виправданим та призводило до збільшення фондівіддачі.

Коефіцієнт оновлення основних засобів – це важливий показник, що характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів на підприємстві. Він відображає частку вартості нових, нещодавно придбаних або збудованих основних засобів у загальній вартості основних засобів на кінець аналізованого періоду. Високий показник даного коефіцієнта свідчить про те, що підприємство активно інвестує в модернізацію, технічне переоснащення та розширення своєї виробничої бази. Введення нових основних засобів часто означає впровадження більш сучасних, продуктивних та енергоефективних

технологій, що підвищує конкурентоспроможність продукції та ефективність виробництва.

Регулярне оновлення основних засобів допомагає боротися зі старінням обладнання, зменшуючи його знос та пов'язані з цим ризики (аварії, простої, зниження якості продукції). Підприємства, які активно оновлюють свої основні засоби, мають кращі перспективи для зростання обсягів виробництва, розширення асортименту та освоєння нових ринків.

«Оптимальне значення коефіцієнта оновлення не є універсальним і залежить від галузі, типу виробництва, технічного стану основних засобів та стратегії підприємства. Для капіталомістких галузей з швидким технологічним прогресом (наприклад, ІТ, електроніка) цей показник може бути вищим, ніж для менш капіталомістких або галузей зі стабільними технологіями. Загалом, стабільний або зростаючий коефіцієнт оновлення є позитивною ознакою, що свідчить про розвиток підприємства» [25]. Однак, надто високий коефіцієнт може вказувати на нераціональні інвестиції або надмірне вибуття ще придатних основних засобів.

Коефіцієнт придатності основних засобів це показник, що характеризує фактичний фізичний стан основних засобів підприємства. Він показує, яку частку залишкової вартості основних засобів становить від їхньої первісної (або переоціненої) вартості. Цей коефіцієнт є зворотним до коефіцієнта зносу і відображає ступінь «незношеності» активів, тобто їхню придатність до подальшої експлуатації. Чим вище значення коефіцієнта придатності, тим менше зношені основні засоби підприємства, і тим кращим є їхній технічний стан. Це означає, що основні засоби ще можуть ефективно функціонувати та виконувати свої виробничі завдання. Високий коефіцієнт придатності свідчить про наявність значного виробничого потенціалу, оскільки більша частина вартості основних засобів ще не перенесена на собівартість продукції.

Низький коефіцієнт придатності (або високий коефіцієнт зносу) може вказувати на підвищені ризики аварій, простоїв, поломок обладнання, а також на потенційне зниження якості продукції через використання застарілих

основних засобів. Систематичне зниження даного коефіцієнта придатності може бути сигналом для керівництва про необхідність значних капітальних вкладень у відновлення або оновлення основних засобів.

«Коефіцієнт зносу основних засобів є одним з ключових показників, що відображає фізичне та моральне старіння основних засобів (підприємства). Він показує, яка частина первісної (або переоціненої) вартості основних засобів вже перенесена на собівартість продукції через амортизацію» [19].

Підприємство з високим коефіцієнтом зносу може стикатися зі збільшенням кількості аварій, частими поломками, зниженням якості продукції, зростанням експлуатаційних витрат та, як наслідок, зниженням конкурентоспроможності. Саме коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує інтенсивність виведення з експлуатації основних засобів на підприємстві за певний період. Він показує, яка частка основних засобів, що були наявні на початок періоду, вибула за цей період унаслідок зносу, ліквідації, продажу або інших причин.

Отже, аналіз показників ефективності використання основних засобів є невід'ємною частиною фінансово-економічного аналізу будь-якого підприємства. Комплексне дослідження таких індикаторів, як фондоддача, фондомісткість, фондоозброєність праці, коефіцієнти оновлення, вибуття, зносу та придатності, дає змогу сформулювати цілісне уявлення про стан виробничого потенціалу, ефективність його використання та інвестиційну привабливість підприємства.

1.3. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів

Підвищення ефективності використання основних засобів є однією з ключових задач будь-якого підприємства, оскільки це безпосередньо впливає на рівень виробництва, зниження собівартості продукції, зростання прибутку та конкурентоспроможності.

Незалежно від галузевої приналежності, основні засоби є критично важливою передумовою для здійснення господарської діяльності. Однак, з плином часу їхня експлуатаційна ефективність закономірно знижується, що зумовлює об'єктивну потребу в систематичній модернізації. Ефективне використання основних засобів є фундаментом для зростання продуктивності, зниження собівартості та підвищення прибутковості будь-якого підприємства. Щоб досягти цього, необхідно працювати за кількома ключовими напрямками, які можна розділити на інтенсивні, екстенсивні та інноваційні. Напрями покращення ефективного використання основних засобів (рис.1.3).

Рис. 1.3. Напрями покращення використання основних засобів
(побудовано автором за джерелом [9])

Інтенсифікація використання наявних основних засобів є стратегічним напрямом підвищення ефективності виробничого процесу, що ґрунтується на максимізації продуктивності вже задіяних виробничих потужностей без суттєвих додаткових капіталовкладень у нове обладнання чи розширення виробничих площ. Цей підхід є ключовим для оптимізації ресурсної бази підприємства та підвищення його економічної ефективності.

До основних напрямів інтенсифікації використання наявних основних засобів належать: оптимізація режиму роботи обладнання, що передбачає перехід на дво- або тризмінний режим роботи, що дозволяє значно збільшити час функціонування обладнання протягом доби. Цей захід особливо рентабельний для дорогого та високотехнологічного обладнання, забезпечуючи швидшу амортизацію та віддачу від інвестицій. Зменшення позапланових простоїв вимагає впровадження ефективних систем планово-попереджувальних ремонтів (ППР) та прогнозного обслуговування, що дозволяє мінімізувати аварійні ситуації та скоротити час на усунення несправностей. Важливим є також забезпечення оперативного постачання необхідних запасних частин та матеріалів.

«Застосування новітніх інструментів, оснастки, пристосувань, які підвищують швидкість, точність та якість обробки сировини, або дозволяють здійснювати складніші операції. Налаштування параметрів роботи обладнання (швидкість, тиск, температура) для досягнення максимального випуску продукції з дотриманням стандартів якості. Удосконалення послідовності операцій, скорочення тривалості виробничого циклу, ліквідація «вузьких місць» у потоці виробництва, що сповільнюють роботу всього ланцюга. Інтенсифікація використання основних засобів, як правило, призводить до зростання показників фондівіддачі та зниження фондомісткості» [24]. Вона сприяє зменшенню потреби у значних капітальних інвестиціях, що є особливо актуальним в умовах обмежених фінансових ресурсів. Крім того, це дозволяє підвищити продуктивність праці, оптимізувати собівартість продукції та, як наслідок, зміцнити конкурентні позиції підприємства на ринку. Таким чином,

інтенсифікація використання наявних основних засобів є комплексним завданням, що вимагає системного підходу до управління виробничими процесами, технічним обслуговуванням, а також постійного розвитку людського капіталу підприємства. Вона є фундаментальним чинником для досягнення стійкого економічного зростання та підвищення ефективності господарської діяльності.

«Оптимізація структури основних засобів – це цілеспрямована діяльність підприємства, спрямована на формування такого співвідношення різних видів та груп основних засобів, яке забезпечує найбільш ефективне їх використання для досягнення цілей виробництва та максимізації економічної вигоди. Цей процес є динамічним і вимагає постійного аналізу та коригування відповідно до змін у технологіях, ринкових умовах та стратегічних пріоритетах підприємства» [8].

Вдосконалення менеджменту та управління основними засобами є критично важливим чинником для забезпечення їхньої максимальної віддачі, оптимізації витрат та підвищення загальної ефективності діяльності підприємства. Це не просто набір окремих заходів, а системний підхід, що охоплює планування, організацію, облік, контроль та аналіз життєвого циклу основних засобів.

Розробка довгострокової стратегії управління основними засобами включає визначення оптимального складу та структури основних засобів відповідно до стратегічних цілей підприємства, планування інвестицій у їх придбання, модернізацію, ремонт та вибуття. Стратегія має враховувати галузеві особливості, технологічний прогрес та фінансові можливості. Перехід від реактивних (поломкових) ремонтів до превентивних (планово-попереджувальних) та прогностичних. Останні передбачають використання сенсорів, діагностичного обладнання та аналітики для прогнозування можливих збоїв та проведення обслуговування «за потребою». Таким чином, вдосконалення менеджменту та управління основними засобами – це неперервний, інтегрований процес, що вимагає синергії стратегічного бачення,

операційної досконалості та інвестицій у технології та людський капітал. Лише такий комплексний підхід дозволяє підприємству максимізувати віддачу від своїх капітальних активів, забезпечити сталий розвиток та зміцнити свої позиції на ринку.

Впровадження сучасних систем технічного обслуговування є не просто технічною необхідністю, а стратегічним рішенням, що дозволяє підприємствам оптимізувати свої операційні процеси, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток в умовах динамічного економічного середовища. Це вимагає комплексного підходу, що включає інвестиції в технології, розвиток персоналу та зміну організаційної культури.

У контексті забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств, енергозбереження визнається одним із ключових стратегічних напрямів, що безпосередньо впливає на ефективність використання основних засобів. Цей концепт виходить за межі простої оптимізації витрат, інтегруючись у загальну парадигму ресурсоефективності та екологічної відповідальності.

В сучасних умовах господарювання енергозбереження є невід'ємною частиною сучасного управління основними засобами та стратегічним пріоритетом для будь якого підприємства. Воно вимагає комплексного, системного підходу, що включає інвестиції в енергоефективні технології, оптимізацію експлуатаційних режимів, впровадження систем моніторингу та навчання персоналу. Реалізація цих заходів дозволяє досягти значних економічних вигод, підвищити екологічну відповідальність та зміцнити позиції підприємства на ринку.

У сучасних умовах глобалізації та посилення конкуренції, впровадження автоматизації та роботизації постає як ключовий стратегічний напрям модернізації та підвищення ефективності використання основних засобів. Ці технології трансформують виробничі процеси, забезпечуючи значне зростання продуктивності, якості та гнучкості, одночасно оптимізуючи операційні витрати.

«Роботизація є специфічною формою автоматизації, що передбачає використання промислових роботів – програмованих, багатофункціональних маніпуляторів, здатних виконувати різноманітні операції (зварювання, фарбування, складання, переміщення вантажів тощо) з високою точністю та швидкістю» [18]. Автоматизовані та роботизовані комплекси здатні працювати безперервно з мінімальними перервами на обслуговування, що значно збільшує їхній коефіцієнт використання за часом. Вища продуктивність за одиницю часу призводить до зростання обсягів випуску продукції при тих самих (або навіть менших) основних засобів, покращуючи показники фондівіддачі.

Роботизовані системи виконують операції з високою точністю та повторюваністю, мінімізуючи людський фактор, що є джерелом помилок. Це призводить до істотного зниження рівня браку та підвищення стабільності якості, оптимізуючи використання сировини та матеріалів.

Програмовані роботи досить швидко переналаштовують виробничі лінії для випуску різноманітної продукції або зміни асортименту, що є критично важливим в умовах мінливого ринку. Автоматизація та роботизація є потужними інструментами модернізації, які дозволяють підприємствам не лише значно підвищити ефективність використання основних засобів, але й адаптуватися до вимог сучасної високотехнологічної економіки.

Успішна імплементація цих технологій вимагає комплексного підходу, що включає інвестиції, розвиток людського капіталу та стратегічне планування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»

2.1. Загальна характеристика та основні показники діяльності підприємства

ТОВ «Імперія жирів» (Imperiya Zhyriv LLC), засноване 7 вересня 2007 року, є провідним виробником маргаринової та жирової продукції, що володіє статутним капіталом у розмірі 13 000 000 гривень. Компанія оперує з юридичної адреси: Україна, 45312, Волинська обл., Володимирський р-н, село Стара Лішня, вул. Шкільна, будинок 7. Управління компанією здійснює директор Рубчук Олена Василівна.

Компанія зарекомендувала себе як надійний виробник маргаринової та жирової продукції з понад двадцятирічним досвідом роботи як для кінцевих споживачів, так і для промислового сектору. Виробничі процеси відповідають високим стандартам якості та безпеки, що підтверджується сертифікацією згідно з міжнародною системою управління безпечністю харчових продуктів ISO 22000.

Стратегічний підхід ТОВ «Імперія жирів» зосереджений на клієнтоорієнтованості. Це проявляється в наданні технологічної підтримки, розгалуженій логістичній системі, що забезпечує швидку та якісну доставку продукції по всій території України, а також у гнучкій ціновій політиці, адаптованій до потреб ринку.

Діяльність компанії охоплює широкий спектр напрямків, з основним акцентом на виробництво та оптову торгівлю. До ключових видів діяльності належать:

- виробництво маргарину та подібних харчових жирів;
- виробництво олії та тваринних жирів;
- виробництво хліба, хлібобулочних та кондитерських виробів;

- неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами;
- вантажний автомобільний транспорт та інша допоміжна діяльність у сфері транспорту;
- фінансовий лізинг та надання в оренду нерухомого майна;
- консультування з питань комерційної діяльності та управління;
- технічні випробування та дослідження ринку.

Асортимент продукції ТОВ «Імперія жирів» налічує понад 15 видів, які включають:

- м'які маргарини;
- столові маргарини-моноліти;
- маргарини для листкового тіста;
- кондитерські та тропічні жири;
- замітники молочного жиру;
- маргарини та жири без трансізомерних жирних кислот, призначені для хлібопекарської, кондитерської та молочної промисловості.

Після загального огляду видів діяльності підприємства важливо провести аналіз основних показників його роботи за 2022-2024 роки (табл. 2.1).

Протягом аналізованого періоду спостерігається стійке зростання обсягів діяльності та фінансових показників. Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг зріс з 125 185 тис. грн у 2022 році до прогнозованих 189 577 тис. грн у 2024 році, демонструючи загальне відхилення на 51,4% (64 392 тис. грн). Аналогічно, обсяг виробленої продукції, робіт, послуг збільшився з 126 364 тис. грн до 186 684 тис. грн, що становить зростання на 47,7% (60 320 тис. грн) за два роки. Валовий прибуток також показав значне зростання: з 18 804 тис. грн у 2022 році до 27 812 тис. грн у 2023 році (відхилення +47,9% або 9 008 тис. грн), а до 2024 року прогнозується подальше зростання, хоча абсолютне відхилення до 2023 року становить лише 6 199 тис. грн.

Таблиця 2.1. Основні техніко-економічні показники роботи ТОВ «Імперія жирів» за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення					
				2023р. до 2022.		2024р. до 2023р.		2024р. до 2022р.	
				абсол.	віднозн.	абсол.	віднозн.	абсол.	віднозн.
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	125 185	146 951	189 577	21 766	17,4	42 626	22,5	64 392	51,4
Обсяг виробленої продукції, робіт, послуг у діючих цінах (без ПДВ, акцизу), тис.грн.	126 364	148 352	186 684	21 988	17,4	38 332	20,5	60 320	47,7
Вартість майна (валюта балансу), тис. грн.	56 955	75 048	91 005	18 093	31,8	15 957	17,5	34 050	59,8
Власний капітал, тис грн.	39 276	45 253	54 597	5 977	15,2	9 344	17,1	15 321	39,0
Валовий прибуток, тис грн	18 804	21 613	27 812	2 809	14,9	6 199	22,3	9 008	47,9
Чистий прибуток, тис. грн.	7 434	7 582	11 244	148	2,0	3 662	32,6	3 810	51,3
Рентабельність продажу, %	5,9	5,2	5,9	-0,8	-13,1	0,8	13,0	0,0	-0,1
Рентабельність активів, %	13,1	10,1	12,4	-2,9	-22,6	2,3	18,2	-0,7	-5,3
Рентабельність власного капіталу, %	18,9	16,8	20,6	-2,2	-11,5	3,8	18,6	1,7	8,8
Операційні витрати, тис грн	125 163	143 093	180 093	17930,0	14,3	37000	20,5	54930	43,9
Операційні витрати на 1 грн виробленої продукції, грн	0,990	0,965	0,965	-0,03	-2,6	0,00	0,0	-0,03	-2,6
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	15 298	22 403	25 965	7105	46,4	3562	13,7	10667	69,7
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	7 645	16 813	14 554	9168	119,9	-2259	-15,5	6909	90,4
Середньооблікова чисельність штатних працівників, чол.	55	52	49	-3	-5,5	-3	-6,1	-6	-10,9
Продуктивність праці, тис.грн./чол.	2298	2853	3810	555	24,2	956,95	25,1	1512	65,8
Фонд оплати праці штатних працівників, тис.грн.	6684	7598	9139	914,0	13,7	1541,0	16,9	2455,0	36,7
Середньомісячна заробітна плата одного працюючого, грн	10127	12176	15543	2049,0	20,2	3366,2	21,7	5415,2	53,5

Примітка. Побудовано автором за даними Додатків А та Б.

Чистий прибуток демонструє позитивну динаміку, збільшившись з 7 434 тис. грн у 2022 році до 11 244 тис. грн у 2024 році, що становить зростання на 51,3% (3 810 тис. грн). Зокрема, у 2024 році до 2023 року очікується зростання чистого прибутку на 3 662 тис. грн (32,6%).

Показники рентабельності демонструють неоднозначну динаміку. Рентабельність продажу залишається відносно стабільною, коливаючись навколо 5,9%, з мінімальним зниженням у 2023 році (-0,8% до 2022 року) та зростанням на 0,8% у 2024 році до 2023 року, що вказує на відсутність суттєвих змін в ефективності продажів. Рентабельність діяльності продемонструвала зниження з 13,1% у 2022 році до 12,4% у 2023 році (-2,9%), проте у 2024 році прогнозується зростання на 2,3% до 18,2%, що свідчить про потенційне підвищення загальної ефективності діяльності. Рентабельність власного капіталу зросла з 18,9% у 2022 році до 20,6% у 2024 році, показуючи позитивну динаміку на 8,8% (1,7% до 2022 року) та 18,6% (3,8% до 2023 року), що вказує на ефективніше використання власного капіталу.

Вартість майна (валюта балансу) демонструє стійке зростання, збільшившись з 56 955 тис. грн у 2022 році до 91 005 тис. грн у 2024 році, що відображає розширення активної бази підприємства (+59,8% або 34 050 тис. грн). Власний капітал також зріс з 39 276 тис. грн до 54 597 тис. грн, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості (+39,0% або 15 321 тис. грн). Операційні витрати значно зросли з 125 163 тис. грн у 2022 році до прогнозованих 180 093 тис. грн у 2024 році (+43,9% або 54 930 тис. грн), що корелює зі зростанням обсягів виробництва. Проте, операційні витрати на 1 грн виробленої продукції залишаються відносно стабільними, коливаючись навколо 0,965-0,990 грн, що вказує на збереження операційної ефективності.

Дебіторська заборгованість збільшилася з 15 298 тис. грн у 2022 році до 25 965 тис. грн у 2024 році (+69,7% або 10 667 тис. грн), що може бути пов'язано зі зростанням обсягів реалізації. Кредиторська заборгованість також зросла з 7 645 тис. грн до 14 554 тис. грн (+90,4% або 6 909 тис. грн), що свідчить про активне використання залучених коштів. Зростання обох видів заборгованості

може вимагати подальшого аналізу для оцінки ризиків ліквідності та управління оборотним капіталом.

Середньооблікова чисельність штатних працівників демонструє незначне зниження з 55 осіб у 2022 році до 49 осіб у 2024 році (-10,9% або 6 осіб), що вказує на можливу оптимізацію штату. Незважаючи на це, продуктивність праці значно зросла з 2298 тис. грн/чол. до 3810 тис. грн/чол. у 2024 році (+65,8% або 1512 тис. грн), що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Фонд оплати праці штатних працівників збільшився з 6684 тис. грн до 9139 тис. грн (+36,7% або 2455 тис. грн), а середньомісячна заробітна плата одного працюючого зросла з 10127 грн до 15543 грн (+53,5% або 5415,2 грн), що відображає інвестиції в персонал та підвищення його мотивації.

Загалом, аналіз показників господарської діяльності ТОВ «Імперія жирів» за 2022–2024 роки свідчить про стабільний розвиток підприємства, характеризується зростанням обсягів виробництва та доходу, підвищенням продуктивності праці та рентабельності власного капіталу. Одночасно, зростання операційних витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості вимагає подальшого контролю та оптимізації.

2.2. Аналіз показників складу, динаміки, стану основних засобів підприємства

Виробничі фонди підприємства класифікуються на промислово-виробничі та непромислові, а також фонди невиробничого призначення. Виробнича потужність підприємства визначається промислово-виробничими фондами.

Основні засоби поділяються на активну (робочі машини, обладнання) та пасивну частини, а також на окремі підгрупи за функціональним призначенням, такі як: виробничі споруди, складські приміщення, робочі та силові машини, вимірювальні прилади та устаткування, транспортні засоби.

Ця деталізація дозволяє виявити резерви для підвищення ефективності використання основних засобів через оптимізацію їхньої структури.

Особливе значення має аналіз співвідношення активної та пасивної частин, а також силових і робочих машин. Оптимальне поєднання цих компонентів безпосередньо впливає на показники фондівіддачі, фондорентабельності та загальний фінансовий стан виробничого підприємства.

Банки та інші інвестори при оцінці майнового стану підприємства звертають увагу на технічний рівень основних засобів, їхню продуктивність, економічну ефективність, а також на рівень фізичного та морального зносу.

Виходячи з методичних рекомендацій Г. Савицької «для інтенсивності вивчення руху основних засобів розраховуються ряд показників» [36].

Розглянемо показники наявності, руху і структури основних засобів нашого підприємства у 2022-2024 роках (табл. 2.2-2.4).

Таблиця 2.2. Наявність, рух та структура основних засобів у 2022 році

Елементи основних фондів	Вартість на початок року		Надійшло за рік		Вибуло за рік		Вартість на кінець року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Земля та будівлі	1875	12,9		0,0	0	0,0	1875	11,1
2. Машини та обладнання	8286	56,9	2290	98,9	0	0,0	10576	62,7
3. Транспортні засоби	2716	18,7		0,0	0	0,0	2716	16,1
4. Інструменти, прилади та інші основні засоби	1682	11,6	26	1,1	0	0,0	1708	10,1
5. Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Всього фондів в тому числі:	14559	100,0	2 316	100,0	0	0,0	16875	100,0
- активна частина (п2+п3+п4+п5)	12684	87,1	2316	100,0	0	0,0	15000	88,9
- пасивна частина (п1)	1875	12,9	0	0,0	0	0,0	1875	11,1

Примітка. Побудовано автором за даними Додатку В.

На початок 2022 року загальна вартість основних засобів ТОВ «Імперія жирів» становила 14559 тис. грн. Основним компонентом були машини та

обладнання, що становили 56,9% від загальної вартості (8286 тис. грн). Земля та будівлі займали 12,9% (1875 тис. грн), транспортні засоби – 18,7% (2716 тис. грн), а інструменти, прилади та інші основні засоби – 11,6% (1682 тис. грн). Необхідно відзначити, що незавершені капітальні інвестиції були відсутні.

Протягом 2022 року відбулося значне надходження основних засобів на суму 2316 тис. грн, що повністю припадало на активну частину, зокрема на машини та обладнання (98,9% від надходжень, або 2290 тис. грн). Це свідчить про інвестиції підприємства у модернізацію та розширення виробничих потужностей. Вибуття основних засобів протягом року не зафіксовано, що вказує на відсутність ліквідації чи відчуження активів. В результаті цих рухів, вартість основних засобів на кінець року зросла до 16875 тис. грн.

Також можна спостерігати (табл. 2.3), що загальна вартість основних засобів протягом 2023 року зросла з 16875 тис.грн. до 18665 тис.грн. (на 10,6%).

Таблиця 2.3. Наявність, рух та структура основних засобів у 2023 році

Елементи основних фондів	Вартість на початок року		Надійшло за рік		Вибуло за рік		Вартість на кінець року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Земля та будівлі	1875	11,1	0	0,0	0	0,0	1875	10,0
2. Машини та обладнання	10576	62,7	1802	100,0	12	100,0	12366	66,3
3. Транспортні засоби	2716	16,1	0	0,0	0	0,0	2716	14,6
4. Інструменти, прилади та інші основні засоби	1708	10,1	0	0,0	0	0,0	1708	9,2
5. Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Всього фондів	16875	100,0	1802	100,0	12	100,0	18665	100,0
в тому числі:								
- активна частина (п2+п3+п4+п5)	15000	88,9	1802	100,0	12	100,0	16790	90,0
- пасивна частина (п1)	1875	11,1	0	0,0	0	0,0	1875	10,0

Примітка. Побудовано автором за даними Додатку В.

Протягом 2023 року спостерігалось надходження основних засобів на суму 1802 тис. грн, яке повністю припадало на машини та обладнання. Це свідчить

про продовження інвестиційної політики підприємства, спрямованої на оновлення та розширення виробничих потужностей. Водночас, за рік відбулося вибуття основних засобів на суму 12 тис. грн, що також припадало на машини та обладнання. Це може свідчити про списання застарілого або зношеного обладнання. В результаті цих операцій, загальна вартість основних засобів на кінець року зросла до 18665 тис. грн.

На кінець 2023 року структура основних засобів дещо змінилася. Частка машин та обладнання зросла до 66,3% (12366 тис. грн), підтверджуючи пріоритетність інвестицій у виробничі потужності. Відносна частка землі та будівель зменшилася до 10,0%, транспортних засобів – до 14,6%, а інструментів, приладів та інших основних засобів – до 9,2%.

У 2024 році сума загальної первісної вартості основних засобів (табл. 2.4) зросла на 341,8 млн. грн., або 28,9%.

Таблиця 2.4. Наявність, рух та структура основних засобів у 2024 році

Елементи основних фондів	Вартість на початок року		Надійшло за рік		Вибуло за рік		Вартість на кінець року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Земля та будівлі	1875	10,0	0,0	0,0	0	0,0	1875	8,9
2. Машини та обладнання	12366	66,3	1703	66,1	79	58,5	13990	66,3
3. Транспортні засоби	2716	14,6	756	29,3	0	0,0	3472	16,4
4. Інструменти, прилади та інші основні засоби	1708	9,2	119	4,6	56	41,5	1771	8,4
5. Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Всього фондів в тому числі:	18665	100,0	2578	100,0	135	100,0	21108	100,0
- активна частина (п2+п3+п4+п5)	16790	90,0	2578	100,0	135	100,0	19233	91,1
- пасивна частина (п1)	1875	10,0	0	0,0	0	0,0	1875	8,9

Примітка. Побудовано автором за даними Додатку В.

На початок 2024 року загальна вартість основних засобів ТОВ «Імперія жирів» становила 18665 тис. грн. Основну частину, а саме 66,3% (12366 тис. грн), формували машини та обладнання. Транспортні засоби займали 14,6% (2716 тис. грн), земля та будівлі – 10,0% (1875 тис. грн), а інструменти, прилади та інші основні засоби – 9,2% (1708 тис. грн). Незавершені капітальні інвестиції, як і в попередні періоди, були відсутні.

Співвідношення активної та пасивної частин демонструє позитивну тенденцію: частка активної частини зросла з 90,0% (16790 тис. грн) на початок року до 91,1% (19233 тис. грн) на кінець року. Пасивна частина (земля та будівлі) залишилася незмінною в абсолютній вартості, але її відносна частка знизилася з 10,0% до 8,9%.

У 2024 році ТОВ «Імперія жирів» активно інвестувало в оновлення та розширення своєї матеріально-технічної бази, особливо у машини, обладнання та транспортні засоби. Незважаючи на певне вибуття активів, чистий приріст основних засобів був значним. Зростання частки активної частини у загальній структурі основних засобів свідчить про ефективне управління капіталом та створення передумов для підвищення виробничої потужності, оптимізації фондоддачі та фондорентабельності, що позитивно вплине на фінансовий стан підприємства.

Детальніше вивчення зміни первісної вартості основних засобів за 2022-2024 рр. (рис. 2.1) свідчить, що вартість машин та обладнання загалом перевищує вартість землі і будинків, транспортних, хоча й поступово збільшувалася. Водночас, стабільно збільшувалася вартість групи інструменти, прилади, інвентар.

Подальше дослідження зміни структури основних засобів (рис. 2.2) показує, що у 2024 році дещо зросла питома вага машин та обладнання (до 66%), тоді як частка групи інструменти, прилади, інвентар навпаки зменшилася до 8%, а землі і будівель – до 9%. Тобто, зміни структури відбулася в сторону переважно перерозподілу частки активної частини основних засобів підприємства.

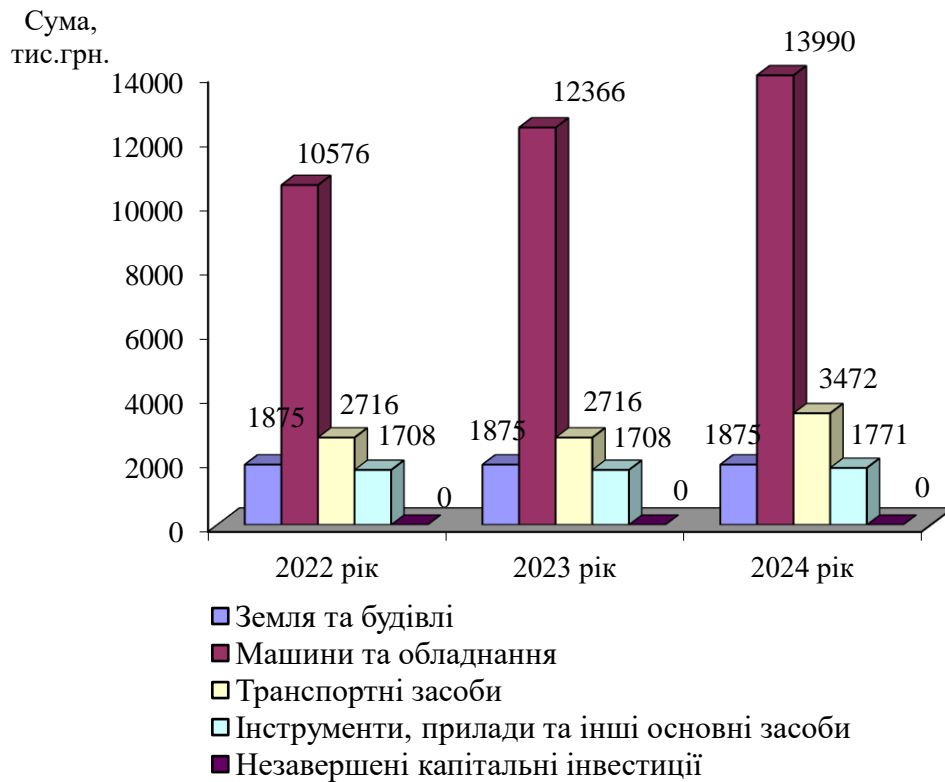

Рис. 2.1. Зміна первісної вартості основних засобів ТОВ «Імперія жирів» за групами у 2022-2024рр. (побудовано автором)

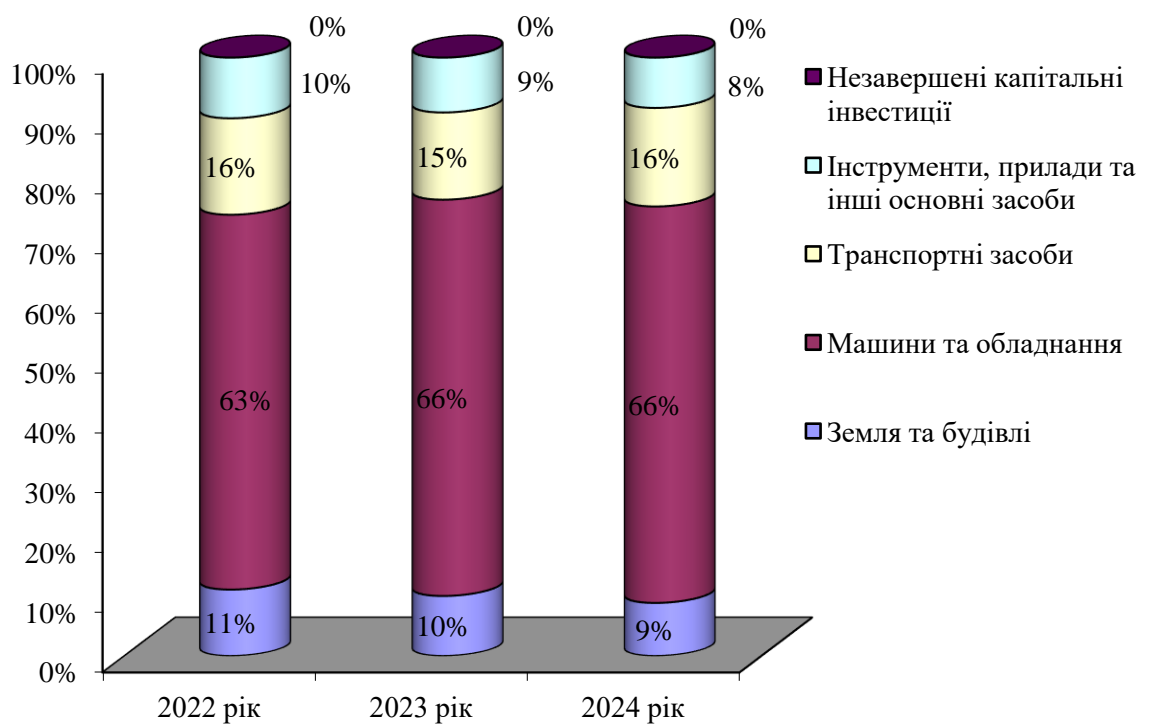

Рис. 2.2. Зміна структури основних засобів ТОВ «Імперія жирів» за 2022-2024 рр. (побудовано автором)

Отже, навіть загальний аналіз зміни показників наявності, руху та структури основних засобів ТОВ «Імперія жирів» свідчить про наявність позитивної тенденції щодо підвищення виробничого потенціалу даного підприємства в сторону зростання вартості мобільної або активної структури за рахунок збільшення вартості машин та обладнання, які за загальною величиною протягом звітного періоду перевищили у 2 рази вартість пасивної частини основних засобів.

З метою подальшого проведення детальнішого аналізу руху і стану основних засобів у 2022-2024 роках проведено розрахунок відповідних показників, які представлено на рисунку 2.3.

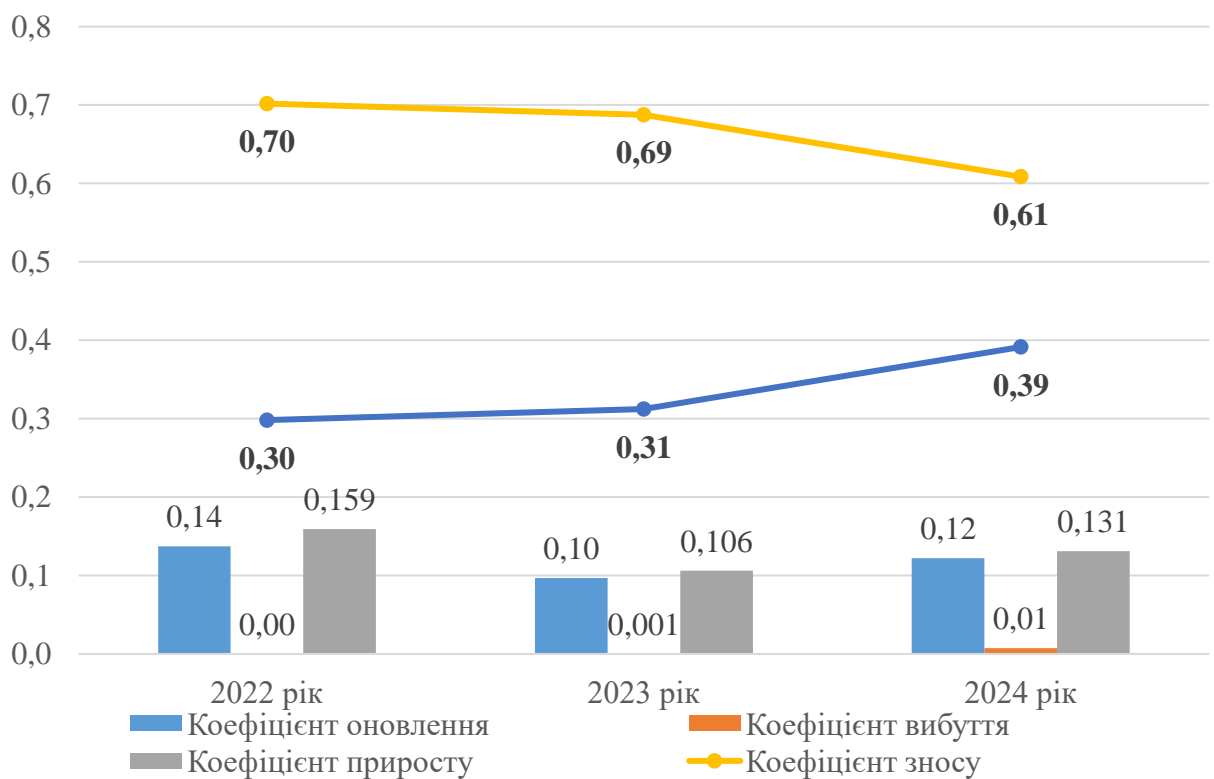

Рис. 2.3. Аналіз показників технічного стану і руху основних засобів ТОВ «Імперія жирів» у 2022-2024 роках (побудовано автором)

Протягом аналізованого періоду спостерігається зниження коефіцієнта оновлення основних засобів. У 2022 році він становив 0,14, у 2023 році знизився до 0,10, а у 2024 році незначно збільшився до 0,12. Це свідчить про

сповільнення темпів оновлення основних засобів після 2022 року, хоча у 2024 році намітилась тенденція до зростання інвестицій в оновлення.

Динаміка коефіцієнта приросту демонструє аналогічну тенденцію. У 2022 році він був найвищим – 0,159. У 2023 році відбулося його зниження до 0,106, а у 2024 році зафіксовано незначне зростання до 0,131. Це вказує на загальне зменшення чистого приросту основних засобів, хоча у 2024 році спостерігається певне відновлення.

Показник коефіцієнта вибуття є вкрай низьким протягом усього періоду. У 2022 році він становив 0,00, у 2023 році – 0,001, а у 2024 році – 0,01. Цей факт свідчить про мінімальний обсяг вибуття основних засобів, що може вказувати на недостатньо активне списання застарілого або сильно зношеного обладнання.

Протягом аналізованого періоду спостерігається негативна тенденція щодо коефіцієнта зносу основних засобів. У 2022 році він становив 0,70, у 2023 році – 0,69, а у 2024 році знизився до 0,61. Зниження коефіцієнта зносу може бути позитивним фактором, якщо воно є результатом значного оновлення основних засобів. Однак, враховуючи динаміку коефіцієнтів оновлення та приросту, це зниження може бути пов'язане з переоцінкою або іншими факторами, що потребують додаткового аналізу. Загалом, високі значення коефіцієнта зносу (вище 0,6) свідчать про значний фізичний знос основних засобів, що може негативно впливати на продуктивність та ефективність виробництва.

Аналіз показників технічного стану та руху основних засобів ТОВ «Імперія жирів» за 2022-2024 роки виявляє неоднозначну динаміку. З одного боку, спостерігається тенденція до зростання коефіцієнта придатності та зменшення коефіцієнта зносу, що вказує на певне покращення стану основних засобів. З іншого боку, низькі темпи оновлення та мінімальні обсяги вибуття основних засобів можуть свідчити про накопичення морально та фізично застарілих активів, що в довгостроковій перспективі може негативно вплинути на конкурентоспроможність підприємства та ефективність виробництва. Для

забезпечення сталого розвитку ТОВ «Імперія жирів» рекомендується розробити стратегію більш активного оновлення та вибуття застарілих основних засобів.

На подальшому етапі аналізу вивчено забезпеченість нашого підприємства основними засобами. Вона в цілому характеризується рядом узагальнюючих показників: фондоозброєність, технічна озброєність та енергоозброєність.

Вказані показники та їх тенденції зміни приведені на рисунку 2.4.

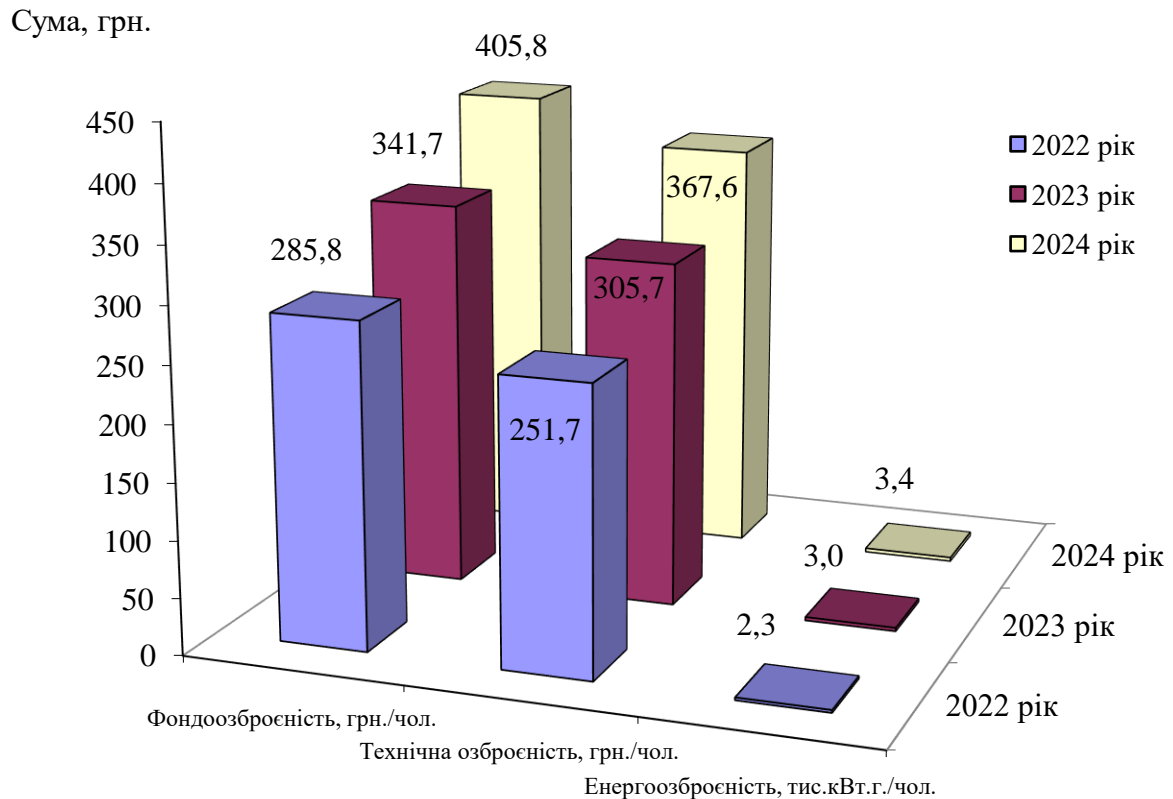

Рис. 2.4. Динаміка забезпеченості підприємства основними засобами за 2022-2024 рр. (побудовано автором)

Показник фондоозброєності праці демонструє стабільне зростання протягом усього аналізованого періоду. У 2022 році цей показник становив 285,8 грн/чол. У 2023 році він збільшився до 341,7 грн/чол., а у 2024 році досяг 405,8 грн/чол. Така динаміка свідчить про послідовне зростання обсягу основних засобів, що припадає на одного працівника. Це може бути результатом інвестицій у модернізацію та розширення виробничих потужностей, впровадження нового обладнання або скорочення чисельності

персоналу при збереженні обсягу основних засобів. Зростання фондоозброєності, за умови ефективного використання, є позитивним фактором, що сприяє підвищенню продуктивності праці.

Динаміка енергоозброєності праці має дещо інший характер, ніж фондоозброєність. У 2022 році показник енергоозброєності становив 2,3 тис. кВт.г/чол. У 2023 році він зріс до 3,0 тис. кВт.г/чол., а у 2024 році досяг 3,4 тис. кВт.г/чол. Постійне зростання енергоозброєності вказує на збільшення обсягу електричної та теплової енергії, що припадає на одного працівника, використовуваної у виробничому процесі. Це може бути наслідком автоматизації, механізації праці, впровадження енергоємних технологій або використання більш потужного обладнання. Зростання енергоозброєності є індикатором підвищення технічного рівня виробництва, проте потребує контролю за раціональністю використання енергетичних ресурсів.

2.3. Факторний аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства

Основні фонди займають, як правило, основну питому вагу в загальній сумі основного капіталу підприємства. Від їх кількості, вартості, технічного рівня, ефективності використання залежать кінцеві результати діяльності підприємства: випуск продукції, її собівартість, прибуток, рентабельність, стійкість фінансового стану. Рівень використання основних виробничих фондів визначається, з однієї сторони, прогресивністю технологічної політики, що проводиться підприємством по формуванню структури фондів, а з другого боку, організацією і технологією виробництва продукції. В таких умовах керівництву перш за все необхідно знати як використовуються основні фонди в той чи інший період часу. Для того існує відповідна система показників оцінки використання основних виробничих фондів.

Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних виробничих фондів використовуються показники рентабельності (відношення прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів), фондівіддачі (відношення вартості виробленої або реалізованої продукції без ПДВ, акцизу до середньорічної вартості основних виробничих фондів), фондомісткості (обернений показник до фондівіддачі), питомих капітальних вкладень на 1 гривню приросту продукції.

«Рентабельність основних виробничих фондів визначається відношенням прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів:

$$R_{\phi} = \frac{\Pi}{\overline{OF}} \times 100\%, \quad (2.1)$$

де Π - прибуток від реалізації продукції;

\overline{OF} - середньорічна вартість основних фондів.

Фондовіддача або випуск продукції на 1 гривню основних фондів визначається відношенням вартості виробленої або реалізованої продукції без ПДВ, акцизу до середньорічної вартості основних фондів:

$$\Phi_{від} = \frac{Q}{\overline{OF}}, \quad (2.2)$$

де Q - обсяг виготовленої чи реалізованої продукції у вартісному вираженні.

Фондомісткість показує скільки основних фондів припадає на одиницю продукції» [36]. Ця величина обернена до фондівіддачі:

$$\Phi_{м} = \frac{\overline{OF}}{Q}. \quad (2.3)$$

Фондомісткість – дуже важливий показник, який пов’язаний з економією капіталовкладень, або з їх збільшенням. Наприклад, при зниженні фондомісткості продукції, але при зростанні або при постійній виручці від реалізації продукції, спостерігається краще використання основних виробничих фондів, а відповідно, з’являються умови економії капіталовкладень.

При розрахунку середньорічної вартості фондів враховуються не тільки власні, але й орендовані основні засоби і не включаються фонди, що знаходяться на консервації, резервні чи здані в оренду.

Часткові показники використовуються для характеристики використання окремих видів машин, обладнання, виробничої площі, наприклад, середній випуск продукції в натуральному вираженні на одиницю обладнання за зміну, випуск продукції на 1 м² виробничої площі і т.д.

В процесі аналізу вивчається динаміка перерахованих показників, їх зміна за період, проводяться міжгосподарські порівняння.

«Найбільш узагальнюючим показником ефективності використання основних фондів є фондорентабельність. Її рівень залежить не лише від фондівіддачі, але і від рентабельності продукції. Взаємозв’язок цих показників можна представити таким чином:

$$R_{\phi} = \frac{\Pi}{\overline{ОФ}} = \frac{ВП}{\overline{ОФ}} \times \frac{\Pi}{ВП} = \Phi_{\epsilon} \times R_{\epsilon}, \quad (2.4)$$

або

$$R_{\phi} = \frac{\Pi}{\overline{ОФ}} = \frac{РП}{\overline{ОФ}} \times \frac{\Pi}{РП} = \Phi_{\epsilon} \times R_{\epsilon}. \quad (2.5)$$

де R_{ϕ} - рентабельність основних виробничих фондів;

Π - прибуток від реалізації продукції;

$\overline{ОФ}$ - середньорічна вартість основних фондів;

$ВП$ і $РП$ - відповідно вартість виробленої або реалізованої продукції;

Φ_{ϵ} - фондівіддача;

R_e, R_p - рентабельність виробленої або реалізованої продукції» [36].

Аналіз ефективності використання основних виробничих фондів проведемо на основі даних представлених в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5. Початкові дані і результати оцінки ефективності використання основних засобів підприємства за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				2023 від 2022	2024 від 2023	2024 від 2022
Обсяг випуску продукції (ВП), тис.грн.	126 364	148 352	186 684	21988	38332	60320
Валовий прибуток від реалізації продукції, тис.грн.	18 804	21 613	27 812	2809	6199	9008
Середньорічна вартість, тис.грн.:						
- основних виробн. фондів (ОФ)	15717	17770	19887	2053	2117	4170
- активної частини (ОФ ^а)	13842	15895	18012	2053	2117	4170
- одиниці обладнання (Ц)	814	883	858	68,9	-25	44
Питома вага активної частини фондів (коефіцієнт) (У ^а)	0,881	0,894	0,906	0,013	0,012	0,025
Фондорентабельність (R _ф), %	119,64	121,63	139,85	1,99	18,23	20,21
Рентабельність продукції (R _в), %	14,88	14,57	14,90	-0,31	0,33	0,02
Фондовіддача, грн.						
- основних фондів (Ф _{від})	8,04	8,35	9,39	0,31	1,04	1,35
- активної частини (Ф ^а _{від})	9,13	9,33	10,36	0,20	1,03	1,23
Фондомісткість						
- основних фондів (Ф _{від})	0,12	0,12	0,11	0,00	-0,01	-0,01
- активної частини (Ф ^а _{від})	0,84	0,82	0,72	-0,02	-0,10	-0,12
Середня кількість технологічного устаткування (К)	17	18	21	1	3	4
Відпрацьовано за рік усім устаткуванням (Т), годин	38567,9	43457,4	51458,4	4889,5	8001	12890,5
В тому числі одиницею обладнання:						
- годин (Т _{од})	2268,7	2414,3	2450,4	145,6	36,1	181,7
- змін (ЗМ)	289	306	309	17	3	20
- днів (Д)	217	223	224	6	1	7
Коефіцієнт змінності роботи обладнання (К _з)	1,33	1,37	1,38	0,04	0,01	0,05
Середня протяжність зміни (П _з), год.	7,85	7,89	7,93	0,04	0,04	0,08
Виробіток продукції на 1 маш-год (ЧВ), тис.грн.	3,276	3,414	3,628	0,138	0,214	0,352

Примітка. Побудовано автором.

Отже, дані таблиці показують, що рівень рентабельності основних фондів підприємства у 2024 році збільшився на 18,23%. Щоб визначити, як він змінився за рахунок фондівіддачі і рентабельності продукції, можна використати метод абсолютних різниць.

Зміна фондівіддачі за рахунок:

- фондівіддачі основних фондів:

$$\Delta R_{\phi} = \Delta \Phi_{\phi} \cdot R_{\phi}^{2023} = (9,39 - 8,35) \times 14,57 = 15,14\% \quad (2.6)$$

- рентабельність виробництва продукції:

$$\Delta R_R = \Phi_{\phi}^{2024} \cdot \Delta R_{\phi} = 9,39 \times (14,90 - 14,57) = +3,09\%. \quad (2.7)$$

Отже, позитивний вплив на фондорентабельність мала зміна фондівіддачі (на 1,04 грн.), але дещо більшим був позитивний вплив збільшення рентабельності продукції (на 0,33%), що призвело до загального значного зростання показника прибутковості використання основних фондів на 18,23% (з 121,63% до 139,85 %).

Факторами першого рівня, що впливають на фондівіддачу основних виробничих фондів, є зміна долі активної частини фондів у загальній сумі основних фондів і зміна фондівіддачі активної частини фондів:

$$\Phi_{\phi} = Y^a \times \Phi_{\phi}^a. \quad (2.8)$$

За даними таблиці розрахуємо вплив факторів методом абсолютних різниць:

$$\Delta \Phi_{\phi Y} = (Y_{2024}^a - Y_{2023}^a) \times \Phi_{\phi}^a_{2023} = (0,906 - 0,894) \times 9,33 = 0,11 \text{ грн.} \quad (2.9)$$

$$\Delta\Phi_{\epsilon\Phi_{\epsilon}^a} = (\Phi_{\epsilon2024}^a - \Phi_{\epsilon2023}^a) \times Y_{\epsilon2024}^a = (10,36 - 9,33) * 0,906 = 0,93 \text{ грн. (2.10)}$$

Всього: +1,05 грн.

Отже, у загальному збільшенні фондів основних фондів за період 2023-2024 рр. на 1,04 грн. акумульовано незначний позитивний вплив зростання питомої ваги активної частини основних фондів (у розмірі 0,11 грн.) та значно більший позитивний вплив зростання фондів активної частини фондів (у розмірі 0,93 грн.), що в кінцевому підсумку і призвело до загального зниження цього показника.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі бакалавра представлено результати аналізу та оцінки, також узагальнено пропозиції щодо підвищення ефективності використання основних засобів на прикладі ТОВ «Імперія жирів», що дає можливість сформулювати ряд таких висновків:

1. Дефініція поняття «основні засоби» в економічній науці та нормативно-правовій базі характеризується певною варіативністю, що зумовлює методологічні виклики у їх однозначному трактуванні. Класифікація основних засобів тобто їх групування за різними ознаками, дозволяє систематизувати інформацію для цілей обліку, аналізу, планування та управління.

У сучасній економічній теорії та практиці основні засоби є однією з фундаментальних категорій, що відображає матеріальну основу виробничої діяльності та функціонування будь якого суб'єкта господарювання. Їхня роль у забезпеченні економічного зростання, підвищенні продуктивності праці та формуванні конкурентоспроможності національного господарства є беззаперечною.

Існуючі розбіжності у визначеннях, зокрема між бухгалтерським та податковим законодавством України, акцентують увагу на різних аспектах сутності основних засобів. Ця неоднозначність породжує потребу у систематизації та уніфікації підходів до ідентифікації та обліку основних засобів для забезпечення достовірності інформації та ефективності управління.

Основні засоби є невід'ємною та часто домінуючою складовою активів будь якого підприємства. Їх обсяг і структура прямо корелюють з виробничим потенціалом суб'єкта господарювання, його технологічною оснащеністю та масштабами діяльності. Відтак, ефективне управління основними засобами стає ключовим фактором максимізації прибутковості, оптимізації витрат та забезпечення сталого розвитку.

2. Ефективність використання основних засобів є критично важливою для успішності будь-якого підприємства, оскільки вона відображає, наскільки

раціонально компанія задіює свої матеріальні активи для досягнення виробничих та фінансових цілей. Також представлено комплекс показників, що дозволяють оцінити цю ефективність. Серед них ключовими є фондовіддача та фондомісткість.

3. Підвищення ефективності використання основних засобів є однією з ключових стратегічних задач будь-якого підприємства, адже це безпосередньо впливає на рівень виробництва, собівартість продукції, розмір прибутку та конкурентоспроможність. Незалежно від галузевої приналежності, основні засоби є критично важливою передумовою для здійснення господарської діяльності. З плином часу їхня експлуатаційна ефективність закономірно знижується, що зумовлює об'єктивну потребу в систематичній модернізації. Ефективне використання основних засобів є фундаментом для зростання продуктивності, зниження собівартості та підвищення прибутковості будь-якого підприємства. Для досягнення цієї мети необхідно працювати за кількома ключовими напрямками, які можна класифікувати як інтенсивні, екстенсивні та інноваційні.

4. ТОВ «Імперія жирів» демонструє стійке зростання обсягів діяльності, що підтверджується збільшенням чистого доходу від реалізації продукції на 51,4% та обсягу виробленої продукції на 47,7% за аналізований період. Паралельно спостерігається значне зростання валового (на 47,9%) та чистого прибутку (на 51,3%), що свідчить про ефективне управління витратами та успішну реалізацію продукції. Підприємство нарощує свою активи, про що свідчить зростання вартості майна (валюти балансу) на 59,8%. Одночасно відбувається зміцнення власного капіталу на 39,0%, що вказує на підвищення фінансової стійкості та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

5. Незважаючи на зростання операційних витрат, що корелює зі збільшенням обсягів виробництва, операційні витрати на 1 грн виробленої продукції залишаються відносно стабільними (0,965-0,990 грн), що вказує на збереження операційної ефективності. Спостерігається значне зростання

продуктивності праці (на 65,8%), що свідчить про ефективну оптимізацію штату та підвищення кваліфікації персоналу. Рентабельність продажів залишається відносно стабільною, тоді як рентабельність активів демонструє певне зниження у 2023 році з подальшим зростанням у 2024 році. Водночас, рентабельність власного капіталу демонструє позитивну динаміку, зростаючи на 8,8% за період, що вказує на ефективніше використання власного капіталу та генерування прибутку для власників.

6. Зростання дебіторської (на 69,7%) та кредиторської (на 90,4%) заборгованості, хоча й може бути пов'язане зі зростанням обсягів реалізації та залученням коштів, вимагає подальшого детального аналізу для оцінки ризиків ліквідності та оптимізації управління оборотним капіталом. Незважаючи на незначне скорочення чисельності штатних працівників, спостерігається зростання фонду оплати праці та середньомісячної заробітної плати, що свідчить про інвестиції в мотивацію персоналу та підвищення його кваліфікації.

7. Загалом, ТОВ «Імперія жирів» демонструє стабільний та динамічний розвиток, характеризуючись зростанням обсягів виробництва, доходу, прибутку та показників продуктивності праці. Підприємство успішно зміцнює свій майновий та фінансовий потенціал. Однак, для подальшого сталого зростання та мінімізації ризиків, доцільно посилити контроль за управлінням оборотним капіталом та подальшою оптимізацією структури основних засобів.

8. Протягом 2022-2024 років ТОВ «Імперія жирів» демонструє стабільне зростання загальної вартості основних засобів. Ця динаміка зумовлена значними інвестиціями в оновлення та розширення матеріально-технічної бази. Спостерігається чітка тенденція до збільшення частки активної частини основних засобів (машини, обладнання, транспортні засоби) у загальній структурі. Зокрема, частка машин та обладнання зросла з 56,9% у 2022 році до 66,3% у 2024 році, а частка активної частини в цілому досягла 91,1% на кінець 2024 року. Це свідчить про цілеспрямовану політику підприємства, спрямовану на посилення виробничих потужностей та підвищення технологічного рівня, що є фундаментальним для оптимізації фондівіддачі та фондорентабельності.

9. Підприємство активно здійснювало надходження основних засобів, переважно машин та обладнання, що відображає інвестиції у модернізацію виробництва. Однак, незважаючи на це, коефіцієнти оновлення та приросту, після піку у 2022 році, дещо знизилися у 2023 році, хоча у 2024 році спостерігається їхнє певне відновлення. Водночас, коефіцієнт вибуття залишається вкрай низьким протягом усього періоду (від 0,00 до 0,01). Ця обставина може вказувати на недостатньо активне списання морально та фізично застарілих активів, що в перспективі може призвести до накопичення неефективного обладнання та зниження загальної продуктивності.

10. Аналіз коефіцієнтів зносу та придатності демонструє певне покращення технічного стану основних засобів. Коефіцієнт зносу знизився з 0,70 у 2022 році до 0,61 у 2024 році, а коефіцієнт придатності, відповідно, зріс з 0,30 до 0,39. Це є позитивною тенденцією, яка відображає збільшення частки залишкової вартості основних засобів. Проте, високі значення коефіцієнта зносу (понад 0,6) все ще свідчать про значний ступінь зносу фондів. При недостатньому вибутті застарілих активів це може призвести до зростання витрат на ремонт та обслуговування, а також до зниження надійності та продуктивності виробничих процесів.

11. Підприємство демонструє стабільне зростання фондоозброєності праці (з 285,8 грн/чол. у 2022 році до 405,8 грн/чол. у 2024 році) та енергоозброєності праці (з 2,3 тис. кВт.г/чол. до 3,4 тис. кВт.г/чол.). Ця динаміка свідчить про зростання обсягу основних засобів та енергетичних ресурсів, що припадають на одного працівника. Це, у свою чергу, призводить до значного підвищення продуктивності праці (з 2298 тис. грн/чол. до 3810 тис. грн/чол.), що є ключовим фактором підвищення операційної ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

12. Аналіз показників забезпеченості ТОВ «Імперія жирів» основними засобами за 2022-2024 роки свідчить про позитивну тенденцію. Послідовне зростання як фондоозброєності, так і енергоозброєності праці демонструє інвестиційну активність підприємства, спрямовану на підвищення технічного

рівня виробництва та розширення його потенціалу. Збільшення фондоозброєності створює передумови для зростання продуктивності праці, а зростання енергоозброєності відображає прогрес у механізації та автоматизації виробничих процесів. Однак для повної оцінки ефективності використання основних засобів необхідно додатково аналізувати показники фондівіддачі та фондорентабельності, щоб визначити, наскільки зростання забезпеченості основними засобами корелює зі зростанням обсягів виробництва та прибутковості.

13. Загалом, ТОВ «Імперія жирів» у 2022-2024 роках активно нарощувало свій виробничий потенціал шляхом інвестицій в основні засоби, що призвело до позитивних змін у їхній структурі, підвищення забезпеченості та продуктивності праці. Однак, для забезпечення довгострокового сталого розвитку, підприємству рекомендується переглянути політику вибуття застарілих активів та розробити стратегію, яка б поєднувала інтенсивне оновлення з ефективним списанням зношених фондів. Це дозволить підтримувати оптимальний технічний стан основних засобів, мінімізувати ризики, пов'язані з їхнім зносом, та забезпечити стабільне зростання економічних показників.

Для ТОВ «Імперія жирів» підвищення ефективності використання основних засобів є дуже важливим для оптимізації виробничих процесів, зниження витрат та збільшення прибутковості. Цього можна досягти шляхом впровадження комплексу заходів, спрямованих на покращення технічного стану, оптимізацію завантаження, а також вдосконалення управлінських та організаційних аспектів.

1. Технічні заходи.

Модернізація та оновлення основних засобів шляхом систематичного оновлення застарілого обладнання на більш сучасне та енергоефективне, що характеризується підвищеною продуктивністю та надійністю. Це включає впровадження автоматизованих систем управління та новітніх технологій, які

дозволяють зменшити людський фактор та підвищити точність виробничих операцій.

Оптимізація ремонтних робіт, що передбачає перехід від аварійних ремонтів до планово-попереджувальних та профілактичних. Розробка та впровадження графіків технічного обслуговування, діагностики та ремонтів, що дозволить запобігти раптовим відмовам обладнання, скоротити час простоїв та зменшити витрати на відновлення.

Впровадження енергозберігаючих технологій передбачає застосування обладнання та процесів, які сприяють зниженню споживання енергетичних ресурсів (електроенергії, газу, води) на одиницю продукції. Це може включати використання альтернативних джерел енергії, оптимізацію систем освітлення, опалення та вентиляції.

2. Організаційні заходи.

Збільшення коефіцієнта змінності роботи обладнання, тобто забезпечення максимального завантаження виробничих потужностей шляхом організації багатозмінної роботи, особливо для дорогого та високопродуктивного обладнання. Це дозволить ефективніше використовувати наявні основні засоби та зменшити термін їх окупності.

Впровадження прогресивних методів організації виробництва через застосування таких підходів, як бережливе виробництво (Lean Manufacturing), що передбачає виявлення та усунення всіх видів втрат, включаючи надмірні запаси, зайві переміщення та простої обладнання.

Оптимізація логістичних процесів за рахунок вдосконалення систем складського господарства, внутрішньоцехового транспортування та постачання сировини, що сприяє безперебійній роботі обладнання та скороченню часу на допоміжні операції.

3. Економічні та управлінські заходи.

Розробка ефективної амортизаційної політики, тобто вибір оптимальних методів нарахування амортизації, які дозволяють акумулювати достатні кошти

для подальшого оновлення та модернізації основних засобів, а також впливають на фінансовий результат підприємства.

Аналіз ефективності використання основних засобів, що передбачає регулярний моніторинг та аналіз показників використання основних засобів, таких як фондоддача, фондомісткість, рентабельність основних засобів. Це дозволить виявляти «вузькі місця» та розробляти коригуючі заходи.

Система матеріального стимулювання персоналу потребує запровадження системи мотивації для працівників, яка заохочує дбайливе ставлення до обладнання, дотримання технологічних регламентів та пропозиції щодо покращення використання основних засобів.

Інвестиції у навчання та підвищення кваліфікації персоналу через забезпечення відповідного рівня знань та навичок у працівників, які експлуатують та обслуговують основні засоби, що сприятиме їх ефективному використанню та зниженню ризиків поломок.

Впровадження цих заходів дозволить ТОВ «Імперія жирів» не лише підвищити ефективність використання існуючих основних засобів, але й створити фундамент для подальшого сталого розвитку та зростання конкурентоспроможності на ринку.

Стратегія підвищення ефективності використання основних засобів для ТОВ «Імперія жирів» має базуватися на комплексному підході, що охоплює технічні, організаційні, економічні та управлінські аспекти. Головна мета полягає у максимізації віддачі від кожного елемента виробничого потенціалу, мінімізації витрат на експлуатацію та обслуговування, а також у забезпеченні безперервності та стабільності виробничих процесів.

Реалізація вказаної мети передбачатиме визначення та реалізації ряду ключових цілей.

1. Технологічне оновлення та модернізація.

Ключовим елементом стратегії є систематичне оновлення та модернізація наявного парку основних засобів. Це передбачає поетапну заміну застарілого обладнання на сучасніші, енергоефективні та високопродуктивні аналоги.

Впровадження інноваційних технологій, автоматизованих систем управління виробництвом та роботизованих комплексів дозволить підвищити точність операцій, скоротити час циклу виробництва та зменшити вплив людського фактора. Пріоритет надаватиметься обладнанню, що забезпечує не лише зростання обсягів виробництва, а й покращення якості продукції.

2. Оптимізація експлуатації та обслуговування.

Стратегія включатиме перехід від реактивного до проактивного технічного обслуговування. Це означає розробку та впровадження детальних графіків планово-попереджувальних ремонтів (ППР), регулярної діагностики та профілактичних заходів, що мінімізує ризики непередбачених поломок та простоїв. Оптимізація запасних частин та витратних матеріалів, а також впровадження сучасних систем моніторингу стану обладнання (наприклад, Інтернет речей для промисловості – ІоТ) дозволить знизити експлуатаційні витрати та продовжити термін служби основних засобів.

3. Раціоналізація завантаження та використання виробничих потужностей.

Важливим аспектом стратегії є максимізація коефіцієнта завантаження основних засобів. Це досягатиметься шляхом оптимізації виробничого планування, організації багатозмінної роботи для ключового обладнання та скорочення часу неактивного простою. Впровадження принципів бережливого виробництва (Lean Manufacturing) сприятиме виявленню та усуненню всіх видів втрат, включаючи надмірні переміщення, очікування та зайві операції, що безпосередньо впливає на ефективність використання ресурсів. Аналіз вузьких місць у виробничому процесі дозволить перерозподіляти навантаження та усувати лімітуючі фактори.

4. Управління життєвим циклом основних засобів.

Стратегія передбачає формування комплексного підходу до управління життєвим циклом основних засобів – від моменту їх придбання до виведення з експлуатації. Це включає обґрунтований вибір обладнання, ефективну інсталяцію та введення в експлуатацію, належне обслуговування, своєчасне оновлення та, за необхідності, рентабельну утилізацію. Розробка внутрішніх

стандартів та процедур для кожного етапу життєвого циклу дозволить оптимізувати всі процеси та забезпечити максимальну ефективність використання ресурсів протягом усього періоду експлуатації.

5. Інвестиційна та фінансова політика.

Стратегія повинна передбачати обґрунтовану інвестиційну політику, спрямовану на фінансування оновлення та модернізації основних засобів. Це включає аналіз ефективності капітальних вкладень, пошук оптимальних джерел фінансування (власні кошти, банківські кредити, лізинг, інвестиції) та розробку ефективної амортизаційної політики. Адекватна амортизація дозволить формувати достатні фонди для реінвестування у виробничі потужності та підтримувати їх на конкурентоспроможному рівні.

6. Розвиток кадрового потенціалу.

Невід'ємною частиною стратегії є інвестиції у розвиток кадрового потенціалу. Це передбачає регулярне навчання та підвищення кваліфікації інженерно-технічного персоналу, операторів та обслуговуючого персоналу щодо роботи з новим обладнанням та застосування сучасних технологій. Запровадження системи матеріального та нематеріального стимулювання за ефективне використання та дбайливе ставлення до основних засобів сприятиме підвищенню відповідальності та продуктивності праці.

Реалізація цих положень стратегії дозволить ТОВ «Імперія жирів» не тільки значно підвищити коефіцієнт використання основних засобів, а й досягти суттєвого зниження собівартості продукції, зростання її конкурентоспроможності та зміцнення позицій підприємства на ринку.

За результатами аналізу стратегічних напрямків та конкретних заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основних засобів для ТОВ «Імперія жирів», можна зробити висновок, що оптимальна реалізація цієї мети вимагає інтегрованого та багатовекторного підходу. Ефективне функціонування підприємства у сучасних економічних умовах неможливе без постійного вдосконалення управлінських, технологічних та організаційних

процесів, які безпосередньо впливають на продуктивність використання виробничих потужностей.

Ключовим фактором успіху є технологічне оновлення та модернізація обладнання, що дозволить не лише підвищити продуктивність та якість продукції, а й знизити енергоємність виробництва. Паралельно з цим, критично важливим є перехід до проактивного технічного обслуговування, що мінімізує непередбачені простої та подовжує термін служби основних засобів. Оптимізація виробничих процесів через раціоналізацію завантаження обладнання та застосування принципів бережливого виробництва дозволить досягти максимального використання наявних потужностей.

Стратегічне управління життєвим циклом основних засобів, від моменту придбання до виведення з експлуатації, у поєднанні з обґрунтованою інвестиційною політикою та ефективною амортизацією, забезпечить фінансову стійкість та можливість для подальшого розвитку. Нарешті, інвестиції у кадровий потенціал – навчання, підвищення кваліфікації та мотивація персоналу – є невід'ємною умовою для успішної експлуатації складного сучасного обладнання та реалізації всього комплексу заходів.

Таким чином, для ТОВ «Імперія жирів» стратегія підвищення ефективності використання основних засобів має бути не лише декларативною, а й системною, динамічною та адаптивною до змін ринкового середовища. Її послідовна реалізація дозволить не тільки оптимізувати виробничі витрати та підвищити рентабельність, але й зміцнити конкурентні позиції підприємства на ринку жирової продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрес О. Економічна ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; Львівський нац. аграр. ун-т. Львів, 2013. 20 с.
2. Анісімова М., Загорецька О. Розширення методів відтворення основних засобів на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6 (156). С. 190–196.
3. Бабяк Н. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2005. № 10 (82). С. 177–185.
4. Благун І. С., Настьошин С. Є. Оцінка ефективності використання лізингу як засобу оновлення основних фондів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2022. № 9. С. 108-113.
5. Боденчук Л. Б., Чернова Л. О. Аналіз стану та ефективності використання основних засобів підприємств України. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 58(1). С. 102-107.
6. Бондаренко Н. М., Нестерова А. В. Дослідження стану розвитку та забезпеченості основними засобами металургійної промисловості України. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 3. С. 178-187.
7. Бредіхін В. М., Янченко Н. В., Мокрицька І. Ю. Основні засоби та ефективність їх використання. *Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки*. 2020. Т. 5. С. 90-95.
8. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики / за ред. А. Коваленко. Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2006. 1024 с.
9. Воляник Г. М., Шутка С. Є., Колінько Н. І. Аналіз забезпеченості основними засобами та управління ефективністю їх використання суб'єктом господарювання державного сектору. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2021. Т.31, № 6. С. 68-73.

10. Гайдаєнко О. М. Застосування факторного аналізу у дослідженні ефективності використання основних засобів. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 56. С. 120-124.

11. Галаган Т. І., Кругляк Г. С. Методичні підходи до визначення сутності відтворення основних засобів підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 1.

12. Горовий Д. А., Строков Є. М. Мотивація та стимулювання як основні засоби управління персоналом в Україні. *Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки*. 2019. Вип. 3. С. 90-96.

13. Гречко С. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. № 3 (21). Ч. 2. С. 23–31.

14. Дорош Н. І., Панчоха Г. П. Особливості бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів у телекомунікаційній галузі. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2021. № 2(2). С. 67-77.

15. Єпіфанова І. Ю., Ю. О. Беркатюк. Теоретико-методичні аспекти управління основними засобами будівельних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. Iss. 4. С. 94-100.

16. Завадський Й., Осовська Т., Юшкевич О. *Економічний словник*. Київ: Кондор, 2006. 356 с.

17. Закревська О. Ю. Облік основних засобів за допомогою програмного продукту BAS. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2022. № 8. С. 106-110.

18. Костюнік О. В., Чиженко В. В. Удосконалення методичних підходів до фінансового аналізу основних засобів підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 5(2). С. 17-20.

19. Кафка С. М. Формування внутрішньогосподарської звітності щодо подальших витрат на основні засоби підприємств нафтогазового комплексу. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15(1). С. 68-79.

20. Книшек О. О., Пасічник К. С. Трансформація облікової інформації про основні засоби при впровадженні МСФЗ на підприємстві (на прикладі підприємств гірничо-металургійного комплексу України). *Облік і фінанси*. 2018. - № 3. С. 36-44.

21. Копитько Т. Ю. Підвисоцька Л. Я. Оренда основних засобів: міжнародна практика та вітчизняний досвід. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 19(2). С. 19-24.

22. Котковський В. Відтворення основних засобів та його фінансове забезпечення на підприємствах залізорудної промисловості України: автореф. дис. ... канд. екон. наук; Київський національний економічний університет. Київ, 2001. 16 с.

23. Кравченко О. В., Селезньова О. В. Стан розвитку обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах та напрями їх удосконалення. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2022. № 2. С. 9-16.

24. Кудренко Н. В., Бай В. О. Основні засоби підприємств переробної промисловості: економічна сутність, облік, аналіз та відображення в звітності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 10. С. 81-88.

25. Кудренко Н. В., Бай В. О. Основні засоби підприємств переробної промисловості: економічна сутність, облік, аналіз та відображення в звітності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 10. С. 81-88.

26. Кухта К. О., Т. А. Орошан. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 106-111.

27. Лаврова-Манзенко О. О., Литвиненко А. С.. Проблематика обліку основних засобів в сучасних умовах. *Економіка і управління*. 2020. № 4. С. 122-128.

28. Лігоненко Л. О., Наверська А. Ю. Модернізація основних засобів в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 1(2). С. 18-21.

29. Матвіїшин Є. Г., Фабрика Ю. М., Фафлей О. Я. Обґрунтування доцільності заміни основних виробничих засобів будівельної організації. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2021. № 1. С. 127-136.

30. Неміш Ю. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3–4. С. 181–187

31. Олійник Є. Удосконалення методики аналізу процесів відтворення основних засобів. Економічний аналіз: збірник наукових праць. Т. 18. № 2. Тернопіль: видавниче-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2014. С. 195–200. ISSN 1993-0259.

32. Основи економічного аналізу: Навч. посібник. Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020. 180 с.

33. Пасько О. Відтворення основних засобів аграрних підприємств в сучасних умовах. Суми: Козацький вал, 2004. 102 с.

34. Податковий кодекс України / Верховна Рада України; Кодекс України від 21 січня 2025 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

35. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

36. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. К.: Знання, 2004. 654 с.

37. Степаненко О. І., Чернишенко Я. Г. Теоретично-практичні підходи до процесу документування облікової інформації про основні засоби підприємства: сучасність та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 15(3). С. 155-161.

38. Судук А., Гулько Л. Принципи відтворення основного капіталу. Проблеми формування нової економіки XXI сторіччя: матеріали III

Міжнародної науково-практичної конференції. 2010. URL:
http://www.confcontact.com/20101224/3_suduk.ph.

39. ТОВ «Імперія жирів»: офіційний веб-сайт. URL: <http://maselko.com.ua>.

ДОДАТКИ

Додаток А
Фора № 1 „Баланс”
ТОВ «Імперія жирів»

Додаток Б
Фора № 2 „Звіт про фінансові результати”
ТОВ «Імперія жирів»

Додаток В

Форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності»

ТОВ «Імперія жирів»